

MEZI TRADICÍ A POLITICKOU STRATEGIÍ. VÝSTAVA NÁRODNĚ- -SOCIALISTICKÝCH ŽENSKÝCH ORGANIZACÍ POŘÁDANÁ KU PŘÍLEŽITOSTI STRANICKÉHO ŽENSKÉHO SJEZDU V ČERVNU 1927

Marie Vyskočilová Fousková

Obr. 1. Výstava národněsocialistických ženských organizací pořádaná u příležitosti stranického sjezdu r. 1927 – detail. Zdroj: Národní archiv, fond 1302 (Archiv České strany národně sociální), K 450.

Na počátku června 1927 pořádala Československá strana národně socialistická v Praze velký stranický sjezd ku příležitosti třicetiletého výročí založení strany. Souběžně se ve dnech 5. a 6. června 1927 v Národním domě na Smíchově konal i sjezd ženských členek a pracovnic strany, z nějž se v Národním archivu dochovalo několik zajímavých fotografií, mimo jiné i fotografie drobné výstavy, která měla

návštěvníky a návštěvnice seznámit s činností ženských organizací strany.¹

Ženského sjezdu strany se podle odhadu pořadatelek zúčastnilo zhruba 1100 účastnic a účastníků, včetně 800 volebných delegátek místních organizací a několika zahraničních hostů a hostek.² Svou účastí a úvodními projevy sjezd podpořili i někteří čelní představitelé strany, včetně předsedy

1 Národní archiv, fond 1302 (Archiv České strany národně sociální), K 450.

2 České slovo, 8. 6. 1927, Sněmování našich žen a 12. 6. 1927, rubrika Ženské slovo, Slavní dni národně socialistických žen.

Obr. 2. Výstava národněsocialistických ženských organizací pořádaná u příležitosti stranického sjezdu r. 1927. Zdroj: Národní archiv, fond 1302 (Archiv České strany národně sociální), K 450.

Klofáče. Projevy vybraných řečnic byly později otištěny v brožurce vydané Ústředním sekretariátem národně socialistických žen.³ Sjezd byl zakončen společenským večerem, jehož součástí bylo i ochotnické divadelní představení na humorný námět ze života místní stranické ženské organizace.⁴

Činnost žen v Československé straně národně socialistické měla v té době již poměrně dlouhou tradici, sahající až na samý přelom 19. a 20. století (za klíčové počáteční momenty lze považovat ustavení Výboru národně socialistických žen r. 1898 a založení Zemské jednoty pracujících žen a dívek v Praze r. 1901).⁵ Členkami strany byly i některé přední osobnosti československého hnutí za práva žen, jakými byly senátorka a předsedkyně Ženské národní rady Františka Plamínková nebo dlouholetá poslankyně a vedoucí představitelka národněsocialistických žen Františka Zemínová.

Právě její portrét zaujímal čestné centrální místo na malé výstavě, která sjezd doprovázela a která návštěvnícům a návštěvníkům předkládala předměty spjaté s klíčovými okruhy činnosti místních ženských stranických organizací, tzv. ženských pracovních komisí. Z dochovaných fotografií je zřejmé, že se jednalo zejména o plakáty, fotografie a hmotné předměty dokládající pracovní činnost a zručnost národněsocialistických žen (viz obr. 1, 2). Centrální místo pod fotografií Františky Zemínové je věnováno grafickému ztvárnění klíčových statistických údajů o činnosti a členstvu ženských organizací strany: je zde mapa Československa poskytující přehled o počtech místních ženských pracovních komisí pro rok 1927,⁶ po levé straně mapy vidíme graf ukazující stoupající počet místních ženských komisí mezi lety 1923 až 1927 a napravo od mapy je pak umístěn další statistický přehled v podobě koláčového grafu, který však není

3 Sjezd žen Československé strany národně-socialistické v červnu roku 1927. Projevy zakladatelek ženského hnutí strany národně-socialistické a sjezdové referáty, vyd. Ústřední sekretariát žen Československé strany národně-socialistické, Praha, Melantrich, nedatováno.

4 České slovo, 5. 6. 1927, rubrika Ženské slovo (nestránkováno).

5 Národní archiv, fond 1302 (Archiv České strany národně sociální), K 450.

6 Podle sjezdové tajemnické zprávy to bylo 261 komisí místních, 62 komisí okresních, 7 komisí obvodních a 11 komisí župních. M. ŠMEJCOVÁ-KOLÁŘOVÁ, Tajemnická zpráva k ženskému sjezdu r. 1927 za dobu od 1. června r. 1925 do 31. května 1927, in: Sjezd žen Československé strany národně-socialistické v červnu roku 1927. Projevy zakladatelek ženského hnutí strany národně-socialistické a sjezdové referáty, vyd. Ústřední sekretariát žen Československé strany národně-socialistické, Praha, Melantrich, nedatováno, s. 30.

Obr. 3. Ústředí národně socialistických žen v roce 1927. Zdroj: Národní archiv, fond 1302 (Archiv České strany národně sociální), K 450.

z fotografie čitelný. Lze předpokládat, že ukazoval procentuální podíl různých typů aktivit ženských komisí.⁷

Vedle těchto informačních materiálů jsou umístěny další předměty připomínající konkrétní aktivity ženských komisí. Jsou mezi nimi plakáty zvoucí na nejrůznější akce pořádané ženskými komisemi, například na dětskou akademii, besídku, divadelní představení, Mikulášskou zábavu pro děti nebo plakát zvoucí na pietní večer věnovaný památce Charlotty Masarykové, který je doprovázen jejím obrazem ozdobeným smuteční palmou. Mezi plakáty se nacházejí zářámované fotografie z nejrůznějších společenských a kulturních akcí pořádaných ženskými komisemi. Podle sjezdové tajemnické zprávy uspořádaly v letech 1925–1927 místní ženské komise 1066 vzdělávacích přednášek, 4037 dětských besídek, 1220 dnů matek a 480 vánočních nadílek.⁸ Na společenskou a zároveň sociální činnost ženských komisí upomíná i za-

rámovaný děkovný projev skupiny dětí z pražských Košíř, kterým ženská komise zařídila ozdravný prázdninový pobyt. Organizování tzv. „prázdninových dětských kolonií“ pro děti nemajetných členů strany patřilo k portfoliu činnosti mnoha místních ženských komisí, zejména ve městech. Mezi lety 1925–1927 bylo údajně zorganizováno 59 takových pobytů.⁹

Výrazným prvkem výstavy jsou předměty zhotovené pravděpodobně členkami ženských komisí, zejména složitě umělecky vyšíváné ubrusy a další textilie, vějíře, tašky apod. Smysl umístění těchto předmětů návštěvníkům ozřejmují vystavené plakáty zvoucí ženy na kurzy šití a ručních prací, pořádané ženskými komisemi v hojném počtu (mezi lety 1925–1927 bylo údajně uspořádáno 950 podobných kurzů).¹⁰ Další ukázkou umělecké rukodělné činnosti národně socialistických žen jsou pravděpodobně i vystavené prapory. Velký prapor v levém rohu místnosti bohužel není na fotografii

7 Srov. *České slovo*, 8. 6. 1927, Sněmování našich žen: „*Při sjezdu žen čsl. nár. soc. byla uspořádána výstava z činnosti ženských komisí. Byly to četné diagramy, znázorňující ženské hnutí. Diagramy poukázáno ženskými komisemi na počet výchovných besídek, vzdělávacích večerů, veřejných schůzí, dětských kolonií a pod.*“

8 M. ŠMEJCOVÁ-KOLÁŘOVÁ, Tajemnická zpráva k ženskému sjezdu r. 1927 za dobu od 1. června r. 1925 do 31. května 1927, in: *Sjezd žen Československé strany národně-socialistické v červnu roku 1927. Projevy zakladatelek ženského hnutí strany národně-socialistické a sjezdové referáty.*, vyd. Ústřední sekretariát žen Československé strany národně-socialistické, Praha, Melantrich, nedatováno, s. 30.

9 M. ŠMEJCOVÁ-KOLÁŘOVÁ, Tajemnická zpráva k ženskému sjezdu r. 1927 za dobu od 1. června r. 1925 do 31. května 1927, in: *Sjezd žen Československé strany národně-socialistické v červnu roku 1927. Projevy zakladatelek ženského hnutí strany národně-socialistické a sjezdové referáty.*, vyd. Ústřední sekretariát žen Československé strany národně-socialistické, Praha, Melantrich, nedatováno, s. 30.

10 M. ŠMEJCOVÁ-KOLÁŘOVÁ, Tajemnická zpráva k ženskému sjezdu r. 1927 za dobu od 1. června r. 1925 do 31. května 1927, in: *Sjezd žen Československé strany národně-socialistické v červnu roku 1927. Projevy zakladatelek ženského hnutí strany národně-socialistické a sjezdové referáty.*, vyd. Ústřední sekretariát žen Československé strany národně-socialistické, Praha, Melantrich, nedatováno, s. 30.

Obr. 4. Sjezd národně socialistických žen v Praze r. 1927. Zdroj: Národní archiv, fond 1302 (Archiv České strany národně sociální), K 450.

dobře viditelný, lze však předpokládat, že by se mohlo jednat o prapor strany. Vedle obrazu Františky Zemínové pak vidíme vyšívaný prapor Čsl. obce junáků volnosti, skautské organizace spjaté ideově s Čsl. národně socialistickou stranou. Zhotovování praporů, které byly nošeny v čele stranických manifestačních průvodů, bylo náročné časově, finančně (materiál) i z hlediska dovednosti vyšivaček a bylo jedním z typicky „ženských“ příspěvků straně či jejím přidruženým organizacím. Druhý výstavní stůl umístěný pod oknem byl pak pravděpodobně věnován pravidelným oslavám Dnu matek, které ženské komise pořádaly: stůl lemují plakáty zvoucí k těmto oslavám, avšak předměty vystavené na stole bohužel nejsou na fotografii zachyceny zřetelně (obr. 2).

Na samotnou stranickou a politickou povahu činnosti ženských komisí v celé výstavě upozorňuje pouze jeden plakát zvoucí na veřejnou schůzi, na níž měla mít projev Františka Zemínová. Tento plakát ovšem není vyvěšen na centrálním místě, ale naopak na místě okrajovém (obr. 1, plakát zcela vpravo dole). Sjezdová tajemnická zpráva přitom uvádí, že mezi lety 1925–1927 ženské komise zorganizovaly 1860 veřejných schůzí žen, což v celkovém počtu aktivit představuje nezanedbatelný podíl. Prostudujeme-li navíc obsah sjezdové brožury, uvidíme, že se většina projevů na sjezdu věnovala otázkám výsostně politickým: přípravě na nadcházející obec-

ní volby, ochraně žen a dětí v pracovním právu, hospodářsko-sociálnímu postavení pracujících žen, otázce novelizace občanského zákoníku, otázce penzijních nároků ovdovělých a rozloučených žen, sociálního pojištění žen, otázce mateřství a reprodukčních práv atd. Požadavky formulované v závěrečné sjezdové rezoluci jsou také výsostně politické: ke státu směřují požadavky týkající se důsledného praktického dodržování rovných práv žen v oblasti pracovního právního, politického, sociálního i v rodinném právu; ke své vlastní straně pak sjezd kriticky artikuluje požadavek dodržování rovnoprávnosti žen při sestavování kandidátních listin a požadavek větší podpory pro ženskou organizaci.¹¹

Sjezdová výstava na tyto požadavky a problémy neupozorňuje, ani nevěnuje velký prostor dokumentaci prvoplánově politických aktivit žen (pokud je z fotografií zřejmé, chybí např. fotografie politických schůzí atp.). Přemýšlíme-li o možných důvodech tohoto rozhodnutí, je vhodné vzít v úvahu publikum, jemuž byla výstava pravděpodobně primárně určena: vedoucí představitele strany (muže), kteří sjezd podpořili svou návštěvou a projevy, a pak oněch 800 delegátek místních ženských komisí. Výstavu lze pochopit jako prezentaci dobově očekávaného „typicky ženského“ společenského přínosu, spočívajícího primárně v podpůrných aktivitách, sociální práci a péči. Lze ji zároveň pochopit i jako prezentaci toho, co

¹¹ České slovo, 8. 6. 1927, Sněmování našich žen.

komise dělají pro ženy přímo, hmatatelně a lokálně. Nabízí uchopitelný obraz lokálního občanského angažmá, srozumitelný každé ženě. Nemálo žen mohlo takovou činnost uznat jako užitečnou, představit si ji, či dokonce na ni aspirovat a představit si sama sebe jako její aktérku. Výstava, jejímiž divačkami byly pravděpodobně primárně právě účastnice sjezdu, oceňuje a zhodnocuje zejména tyto na první pohled „nepolitické“ aktivity, aktivizující běžné ženy na lokální úrovni.

Organizování zájmových, společenských a sociálně-kulturních aktivit souvisí také s dobovou podobou politických stran jakožto stran masových, tak jak se v českých zemích formovala již od přelomu století. Politické strany kolem sebe v meziválečné éře udržovaly hustou síť satelitních organizací, které členům poskytovaly možnost naplňovat svoje společenské, kulturní a mnohdy i ekonomické potřeby do značné míry v rámci strany, což po čase vedlo až k dobově kritizované parcelaci veřejného života (a mnohdy i státního aparátu) poli-

tickými stranami.¹² V tomto kontextu jsou výše prezentované „nepolitické“ aktivity národně socialistických ženských komisí zcela v souladu s dobovou normou – ostatně byly to často právě ženy, kdo i v jiných stranických organizacích a spolcích fakticky zajišťoval organizaci společenských večírků, akcí pro děti či dobročinných sbírek. V tomto smyslu tedy aktivity prezentované na výstavce národně socialistických žen pokračují v „tradici“ žen jakožto pracovníků zajišťujících servis, připravujících zábavné a dobročinné večírky, resp. žen „vařících kávu“. Způsob, kterým jsou však tyto aktivity prezentované – jakožto *autonomní akce ženských organizací* připomínané výstavou na *ženském sjezdu strany* – však tuto ženskou práci zároveň vytahuje z neviditelnosti a předkládá ji publiku jakožto hodnotnou samostatnou činnost, která přispívá k rozšiřování členstva strany (srov. centrálně umístěné statistiky na obr. 1), a za niž tedy také ženy chtějí sklízet nejen uznání, ale – jak vidno ze sjezdových projevů – i politickou podporu a kredit.

12 Blíže viz např. Jiří MALÍŘ – Pavel MAREK a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu. I. díl – období 1861–1938*, Brno 2005.